

celok. Kniha je tematicky veľmi dobre komponovaná, aj keď tlačiarenský škriatok aj tu urobil svoje dielo. Najviac je tým postihnutá siedma kapitola, v ktorej sa obsah na s. 6 nie celkom zhoduje so samotným obsahom v knihe. Celkovo však ide o knihu, ktorá rozhodne obohatí každú intelektuálnu knižnicu.

Tomáš Pružinec

Literatúra

NOVOSÁD, F. (2016) *Osud a voľba. Max Weber o modernej spoločnosti*. Bratislava: IRIS.

Doc. PhDr. ThDr. Tomáš Pružinec, PhD.

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta
Katedra filozofie
Hodžova 1
949 01 Nitra
Slovenská republika
tpruzinec@ukf.sk

Zlatica Plašienková (ed.): *Bioetické výzvy a súčasnosť*

Bratislava, Stimul 2015, 287 s.

Súčasná bioetická problematika spojená s rýchlym rozvojom biotechnológií, biomedicínskeho a enviromedicínskeho výskumu, genetického inžinierstva a nanotechnológií, je charakterizovaná nielen interdisciplinárťou, ale aj názorovou a metodologickou pluralitou. V minulom roku vyšla v univerzitnom vydavateľstve Stimul publikácia s názvom *Bioetické výzvy a súčasnosť*, ktorá je výstupom vedecko-výskumnej aktivity 2.7 *Spoločenské výzvy pre 21. storočie – bioetické výzvy v kultúrnom rámci*¹. Recenzovaná publikácia je zborníkom obsahujúcim 24 odborných štúdií od 27 autorov a autoriek. Príspevky v tejto publikácii sú rozdelené do štyroch tematických celkov, čím sa zvyšuje zrozumiteľnosť a prehľadnosť celého diela. Bioetická problematika je nazeraná z rôznych uhlov pohľadu, a to práve podľa odborného zamerania autorov. Otázky ohľadne moderných trendov, ktorými

¹ Aktivita je súčasťou OP Výskum a vývoj pre dopytovo-orientovaný projekt: Univerzitný vedecký park Univerzity Komenského v Bratislave, ITMS 26240220086, ktorý je spolufinancovaný zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja.

sa zaoberá súčasná bioetika, sú takto nazerané z pohľadu filozofie, teológie a religionistiky, etnológie a kultúrnej antropológie, či epistemológie a informačných štúdií.

V prvej časti nájdeme odbornú štúdiu samotnej editorky zborníka, Z. Plašienkovej, s názvom *Bioetická problematika s dôrazom na vylepšovanie človeka v kontexte liberálnej eugeniky*. Autorka sa tu dotýka etických aspektov vylepšovania človeka a konštatuje, že dnes už nie je otázkou či človeka vylepšiť, alebo nie, no ako píše, otázkou už je „ako a kedy ho vylepšiť“ (s. 63). Môžeme konštatovať, že technologický a biotechnologický pokrok sľubuje ľudstvu priam fantastickú budúcnosť. Zaujímavou konkretizáciou danej témy sú aj príspevky od P. Kreta *Reprodukčné klonovanie* a J. Viglaša *Etické výzvy a úskalia plastickej chirurgie*. V danej súvislosti sa môžeme spolu s E. Višňovským a jeho štúdiu *Filozofický problém dobrého života v ére biotechnológií* oprávnenne pýtať: „Kam smeruje technologický pokrok? Čo prináša ľudstvu? Ako technológia mení povahu ľudského života?“ (s. 10). Inými slovami, sú to otázky týkajúce sa chápania toho, v čom spočíva dobrý život človeka a aké sú predstavy ľudí o dobrom živote vôbec.

Uvedené otázky súvisia nielen s problematikou technologickej, ale aj sociálnej regulácie, čo znamená, že ide taktiež o otázku distribúcie bohatstva v spoločnosti. Odzrkadľuje sa to aj v nerovnomernom „prideľovaní“ technických výtvarných, chudobou niektorých vrstiev obyvateľstva a znižujúcou sa životnou úrovňou. Antický ideál kalokagathie, ako o ňom píše E. Mistrík a K. Minarovičová v príspevku s názvom *Ako sa pripraviť na výsledky biomedicínskeho výskumu*, je už dávno zabudnutou ideou. V súčasnosti sa kladie dôraz na telo, ktoré dobre vyzerá – nie na telo, ktoré je zdravé. Vznikajú ideály krásy založené na matematických výpočtoch odtrhnuté od každodennej reality. Akoby človek plával na vode – telo podlieha módnym trendom rovnako ako oblečenie, ktoré nosíme na jeho zahalenie. „Plávanie na vode“ sa dotýka aj morálnych princípov, ktoré nepriamo s vnímaním krásy súvisia. Je naozaj ťažké zaujať etické stanovisko voči trendom, ktoré sa vo svete objavujú, no zároveň sú často debaty týkajúce sa bioetických princípov odzrkadlením slabých morálnych základov, ktoré v kultúre máme. Absencia pevných morálnych princípov potom vedie k rozpadu kultúrnych základov. Na to, aby bol vývoj spoločnosti možný, je potrebný pevný stred, o ktorý sa dá oprieť. V tomto smere môže byť nápomocná aj diskurzívna analýza bioetickej problematiky v rámci populárnej kultúry a masmédií, o čom svedčí štúdia autoriek O. Orgoňovej a A. Bohunickej *Diskurzívna produkcia transrodovej identity v slovenskom kultúrnom rámci*.

Ďalší morálny problém v kontexte biomedicíny, na ktorý vo svojom príspevku s názvom *Princíp autonómie v bioetike* poukazuje L. Bohunická, je rozpad paternalizmu, ktorý kedysi fungoval v oblasti medicíny vo vzťahu lekár – pacient. V tomto vzťahu existovala asymetria, no bola chápaná ako legitímna. Lekár bol intelektuálnou elitou a zároveň morálnou autoritou. Uvedomenie si vlastných slobôd a ľudských práv viedlo postupne k zániku paternalizmu a k nastoleniu vzťahu za-

loženom na autonómii pacienta, t. j. na práve každej ľudskej osoby na sebaurčenie. Postmoderna je charakterizovaná vysokou pluralitou názorov, čo sa odráža aj v rôznorodých etických prístupoch. Neblahým dôsledkom tohto pluralizmu je dôraz na právne regulácie. Dalo by sa zhrnúť, že nedostatok vnútornej regulácie, t. j. regulácie pochádzajúcej z vnútorných presvedčení ľudí, musí byť ošetrovaný umelo vytvorenou jednotnosťou. Aj reflexia takýchto legislatívnych problémov je v zborníku prítomná a čitateľ sa môže nechať inšpirovať otázkami, ktoré autori nastoľujú – napr. autorka Z. Kiczková v štúdiu s názvom *Normatívny rámec etiky starostlivosti*, autorka M. Ujházyová v príspevku *Etický a právny rámec personalizovanej medicíny* alebo autor B. Fábry v príspevku s názvom *Biotechnologické výzvy a nedostatky právnej regulácie*.

V druhej časti zborníka sa stretávame s príspevkami k problematike bioetiky z pohľadu teológie a religionistiky. Autormi prispievajúcimi do tohto bloku sú R. Kečka so zaujímavou štúdiou *Komparácia bioetických postojov vybraných kresťanských cirkví*, M. Neština s príspevkom *Miesto sekulárneho argumentu Dona Marquisa proti interrupciám vo verejnej sfére z hľadiska koncepcie verejného rozumu Johna Rawlsa* a M. Zaviš s textom *Bioetická problematika v religionistickom kontexte: súčasný postoj šari'ie k vybraným metódam asistovanej reprodukcie*. Ďalšou zo štúdií tohto bloku, v ktorej sa tematicky rozoberá otázka interrupcie a toho, kedy od počatia nového jedinca môžeme hovoriť o ľudskej bytosti, je štúdia evanjelického teológa L. Batku *Prirodzený zákon a bioetika z pohľadu evanjelickej etiky*. Autor v nej prízvukuje, že kresťanstvo v žiadnom prípade netvrdí, že má patent na etiku. Existujú rovnaké etické štandardy pre veriacich aj pre neveriacich a dôraz sa tu kladie na diskusiu oboch strán. Základom je uvedenie si skutočnosti, že dobro spoločnosti stojí vždy nad dobrom jednotlivca. V tomto fakte sa odráža aj problematika privátnej morálky verzus verejnej morálky, o ktorej píše trojica autorov M. Vivoda – V. Žufková – M. Koláček v štúdiu s názvom *Ku kritike sekulárnej bioetiky H. T. Engelhardta vzhľadom na súčasnú technokratickú spoločnosť*. Azda najdôležitejším pojmom, ktorý sa v tejto tematickej časti zborníku skloňuje zo všetkých strán, je pojem tolerancia. Je potrebné zdôrazniť, že napriek náboženským inšpiráciám, ktoré v článkoch nájdeme, sú závery autorov prijateľné aj pre ateistov.

Tretia časť recenzovanej publikácie sa venuje bioetickým otázkam, ktoré sa týkajú etnológie a antropológie. M. Botíková a T. Bužeková píšú v štúdiu *Etnologicko-antropologická dimenzia výskumu zdravia a chorôb* o tzv. medicínskej antropológii, ktorá skúma vzťahy medzi kultúrou a ľudským správaním súvisiacim so zdravím a chorobami. Zároveň však poukazujú na to, že na našom území chýba ucelená medicínska antropológia a k poznatkom tohto typu sa dostávame primárne cez folkloristiku. Chorobu tela autorky definujú ako formu komunikácie medzi prírodou, spoločnosťou a kultúrou. Okrem toho poukazujú na skutočnosť, že samotné prežívanie zdravia a choroby sa od kultúry ku kultúre líši. Problema-

tizuje sa tu otázka – čo je zdravé? Formulácia tejto otázky je dôležitým príspevkom autoriek a odkrýva rovinu, ktorú je potrebné v rámci bioetickej problematiky reflektovať. T. Bužeková sa vo svojom samostatnom príspevku s názvom *Hanba a móres: Normy súvisiace s životným cyklom ženy v rurálnom prostredí* venuje určitým typom emócií, najmä hanbe a tzv. „móresu“. Hanba pri niektorých druhoch správania je údajne indikátorom „znesvätenia“ kultúrnych noriem. V tejto súvislosti poukazuje na to, že morálka má kultúrne variácie, pretože morálne myslenie a kultúrne praktiky sa vyvíjajú súběžne. H. Hlôšková vo svojom príspevku pod názvom *Tematika tela a zdravia v aktuálnom mediálnom diskurze – folkloristický pohľad* akoby nadväzovala na úvahy o mýte krásy z prvej časti zborníka, keď píše, ako sa zábavnosť a navodzovanie príjemných pocitov stali základnými črtami populárnej kultúry. Tieto znaky sa postupne pretavujú do všetkých oblastí ľudského života, akými sú vzdelávanie, umenie, ale aj veda. Ak sa mení kvalita našej kultúry, mení sa tým pádom aj kvalita nášho morálneho zmysľania. Znovu sa tu dostávame ku kríze morálnych základov v súčasnosti, ktorá bola akoby implicitným záverom prvej časti zborníka.

V poslednej, štvrtej časti sa stretávame s tematizáciou prepojenia vedeckej komunity so širšou verejnosťou. Verejnosť trpí nedostatkom vedeckých informácií, a práve preto je nevyhnutné rozvíjať obojstranný dialóg medzi dvoma spomenutými stranami – píšú vo svojom príspevku *Veda a verejnosť: Premeny spôsobov tvorby poznania a ich vzťahovania k verejnosti* M. Szapuová a M. Nuhlíček. Úlohou vedy by nemala byť iba produkcia poznania. Veda by mala brať ohľad aj na spoločenské hodnoty, ktoré sú rovnocenné s vedeckými hodnotami. Je potrebné zohľadňovať morálne a sociálne kontexty rozhodnutí súvisiacich s vedou a výskumom. V minulosti bol kontext poznania oddelený od kontextu využívania nových poznatkov, no práve tento moment je nutné v modernej dobe prediskutovať. Prenikanie vedeckého poznania do spoločenských štruktúr a prekračovanie disciplinárnych hraníc je zjavné aj vznikom nových typov organizácií, akými sú think-tanky, národné centrá výskumu a vývoja, vedecko-technologické parky a iné. Hlbokovú analýzu moderných trendov informačnej vedy zameraných na podporu rozvoja a konceptualizácie otvorenej vedy v digitálnom prostredí približuje štúdia J. Steinerovej pod názvom *Otvorená veda a digitálna veda z pohľadu informačnej vedy*. Viacerí autori tematizujú okrem iného aj stratu dôvery verejnosti vo vedu, ktorá je spojená so vznikom nových biotechnológií a biomedicíny. V danom kontexte treba mať na pamäti, ako uvádza J. Dolník v štúdiu *Orientácia v sociovedeckej xenosituácii*, že styk vedy s verejnosťou je zvláštnym prípadom interkultúrnej komunikácie, v ktorej sa stretáva kultúra vedeckej society a kultúra verejnosti. J. Šušol vidí riešenie v profesionálnej informačnej činnosti, ktorá by podporila participáciu verejnosti na vedeckých výsledkoch a kolaboráciu oboch spomenutých strán, ako sa dá vyčítať v jeho príspevku *Veda a technika ako strategická priorita v dokumentoch a programoch Európskej únie*.

S týmito a s mnohými ďalšími myšlienkami sa stretne čitateľ, ktorý vezme do rúk publikáciu *Bioetické výzvy a súčasnosť*. Napriek rozsahu 304 strán ide o čítanie, ktoré aktuálnosťou svojho obsahu pobáda prelúskat' knihu „na jeden dych“. Aj keď ide o odbornú literatúru, a nie beletristickú, po dočítaní poslednej stránky zotrúva pocit, akoby sa „príbeh ešte neskončil“. Oceňujem aj členenie zborníka, ktoré výrazne prispelo k tejto skutočnosti. Okrem iného pertraktovaná problematika nás vyzýva uvedomovať si mnohoraké súvislosti, ktoré nie sú na prvý pohľad zjavné. Z tohto pohľadu môže byť publikácia nápomocná pri tvorbe vlastného bioetického stanoviska v situáciách, ktorých problematickosť v rovine etiky si všimneme až po dlhšom nazeraní. Rovnako môže rozšíriť horizont odborníkov z rôznych oblastí, ktorí sa venujú bioetickej problematike. Nezanedbateľným prínosom je tiež jej využitie vo výučbe bioetickej problematiky na rôznych typoch vysokých škôl.

Kristína Kmet'ová

Mgr. Kristína Kmet'ová

Univerzita Komenského v Bratislave

Filozofická fakulta

Katedra filozofie a dejín filozofie

Šafárikovo námestie 6

814 99 Bratislava 1

Slovenská republika

kristina.kmetova@uniba.sk

Sucharek, P. (ed.): *Fenomenológia stretnutia*

Prešov, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2015, 159 s.

Monografia Pavla Suchareka je zložená z troch častí: z úvodnej autorskej štúdie *Existenciálna fenomenológia Henriho Maldineyho v kontexte starosti o seba*, a z dvoch prekladov: *K fenomenológii stretnutia* od holandského biológa, antropológa, psychológa a filozofa F. J. J. Buytendijka a *Náčrt fenomenológie umenia* od francúzskeho fenomenológa Henriho Maldineyho.

Štúdia P. Suchareka plní funkciu úvodu do problematiky a zároveň je premostením oboch nasledujúcich prekladov. Autor sa v nej zaoberá problematikou starosti o seba s jej dejinno-filozofickými koreňmi v platónskej starosti o dušu. Starosť o seba je pertraktovaná cez fenomenologickú prizmu a prepája filozofickú dimenziu s psychoterapiou a umením.